

Hollandse karbonade, Zuid-Amerikaanse schade? Soja-import voor vleesproductie is rampzalig voor klimaat en milieu

Mediabriefing - Oktober 2019

De bosbranden dit jaar in de Amazone en de Cerrado houden verband met Europese consumptie van vlees, eieren en zuivel. In het rapport [“Hooked on Meat - How Europe’s Soya Addiction is feeding the Climate emergency”](#) brengt Greenpeace recente gegevens samen over de vernietiging van unieke ecosystemen in Zuid-Amerika voor de teelt van soja, en legt die naast recente cijfers over de vlees- en zuivelproductie in de Europese Unie. Ook de Nederlandse veestapel leunt sterk op geïmporteerde soja als voer voor onze kippen, koeien en varkens, die leiden tot grootschalige ontbossing in Brazilië.

De sojateelt explodeert...

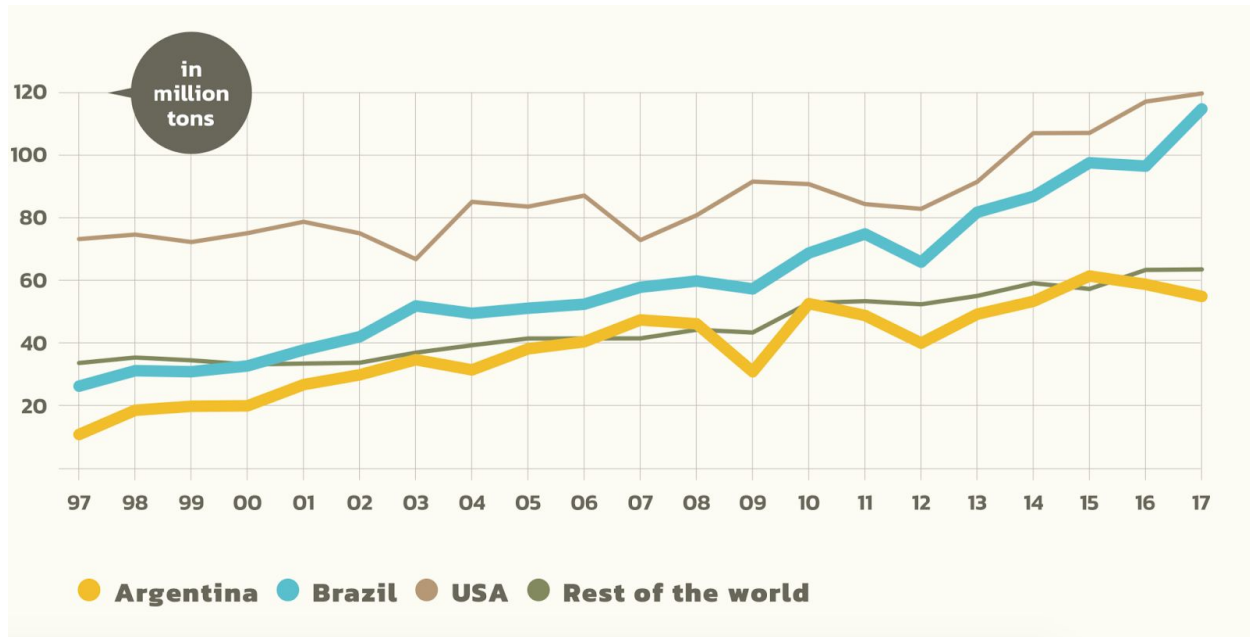
In 20 jaar tijd is de wereldwijde sojaproductie verdubbeld¹. Zo’n 88% van de sojateelt vindt plaats op het Amerikaanse continent, met de VS, **Brazilië** en Argentinië als belangrijkste productielanden.² In Brazilië is de sojateelt meer dan verviervoudigd in de laatste twee decennia.³ Uit statistieken blijkt dat het merendeel van alle Braziliaanse sojaproductie bedoeld is voor de export.

¹ In 1997 werd wereldwijd 144 miljoen ton sojabonen geproduceerd en 353 miljoen ton in 2017. Bron: FAOSTAT website ‘Crops and livestock products’ <http://www.fao.org/faostat/en/#data/TP> accessed 12 March 2019

² FAOSTAT website ‘Crops’

³ FAOSTAT website ‘Crops’

WERELDWIJDE SOJAPRODUCTIE 1997–2017 Top 3 productielanden

...ten koste van de Cerrado

Het **Amazonewoud** had in het verleden sterk te lijden onder de oprukkende sojateelt, maar dankzij het sojamoratorium van 2006 mag er in het Amazonewoud geen ontbossing plaatsvinden voor soja. Wel blijft soja een indirecte oorzaak van ontbossing; daar waar eerst koeien graasden, groeit nu soja; de koeien worden het bos ingestuurd. Hoewel de ontbossing van het Amazonewoud na 2006 sterk daalde, is er de afgelopen jaren sprake van een sterke stijging.

De sojaproductie breidt zich de afgelopen jaren vooral uit in de **Braziliaanse Cerrado**. De **Cerrado** is 's werelds meest biodiverses savanne-ecosysteem, de thuisbasis van 5% van alle plant- en diersoorten, waarvan meer dan 4.800 soorten uniek zijn voor dit gebied.⁴

Ondanks de ecologische waarde verdwijnt de Cerrado in rap tempo. Sinds medio vorige eeuw is naar schatting al de helft van de natuurlijke vegetatie verloren gegaan, circa 95 miljoen hectare,⁵ een oppervlakte vergelijkbaar met Venezuela. Het resterende deel van

⁴ Strassburg B, Brooks T & Feltran-Barbieri R (2017)

⁵ Lenti F (2018) 'Prodes Cerrado: Importância, resultados e desafios' 27 September 2018, IPAM http://www.obt.inpe.br/cerrado/apresentacoes/IPAM_ProdesCerrado.pd

de Cerrado houdt veel koolstof vast (omgerekend zo'n 13,7 gigaton CO₂)⁶. Het behouden van de Cerrado is dus belangrijk om de klimaatcrisis het hoofd te bieden, maar het gebied staat onder enorme druk van grote soja- en veeboeren.⁷

De ontginning gaat door

Tussen 2010 en 2017 verdween in de Cerrado 2,8 miljoen hectare natuurlijk bos en 1,8 miljoen ha natuurlijk grasland⁸, met name om sojabonen (vooral voor veevoer) te gaan verbouwen of vee te laten grazen. Tussen augustus 2017 en juli 2018 werd ongeveer 665.000 hectare van de Cerrado vrijgemaakt van natuurlijke vegetatie⁹, een oppervlakte ter grootte van provincies Utrecht en Gelderland bij elkaar. Alleen al in de staat Mato Grosso werd in 2018 bijna 100.000 ha ontgonnen; een recente studie in deze staat concludeerde dat 95% van die ontbossing illegaal plaatsvond.¹⁰

Nederland Soja-land

Na China is de Europese Unie de grootste invoerder van soja: zo'n 33 miljoen ton per jaar.¹¹ Maar liefst 83% hiervan is bestemd als voer voor de vee-industrie in de EU.¹² Nederland is de grootste soja-importeur van de EU; jaarlijks voert Nederland gemiddeld [8.1 miljoen ton soja](#) in (tussen 2010 en 2018), waarvan ruim de helft uit Brazilië komt, met name de Cerrado.¹³ Soja is - in geld uitgedrukt - een van de belangrijkste agrarische grondstoffen die Nederland importeert. In 2018 importeerde Nederland voor ongeveer €2.5 miljard aan soja.¹⁴

Nederland is overigens niet alleen een groot importland. Ongeveer tweederde van alle geïmporteerde soja wordt ook weer doorgevoerd, met Duitsland als belangrijkste exportland. In 2018 exporteerde Nederland voor €2 miljard aan soja, waarvan €743

⁶ Critical Ecosystem Partnership Fund 'Ecosystem profile: Cerrado biodiversity hotspot' revised February 2017, pp 51–52 <https://www.cepf.net/sites/default/files/cerrado-ecosystem-profile-en-revised-2017.pdf>

⁷ Critical Ecosystem Partnership Fund (2017) pp 146–151

⁸ MapBiomas Project v3.1 'Annual land use land cover maps of Brazil'

⁹ Analysis by the Brazilian National Institute of Space Research (INPE). Source: INPE (2018).

¹⁰ Assessoria de Comunicação (2019)31 Lenti F (2018)

¹¹ United States Department of Agriculture Foreign Agricultural Service (n.d.), "Production, Supply and Distribution Online", online: apps.fas.usda.gov/psdonline/app/index.html#/app/advQuery, bekeken in september 2019.

¹² IDH and IUCN NL (2019) *European Soy Monitor*, researched by Profundo, Utrecht and Amsterdam: The Sustainable Trade Initiative and IUCN National Committee of the Netherlands

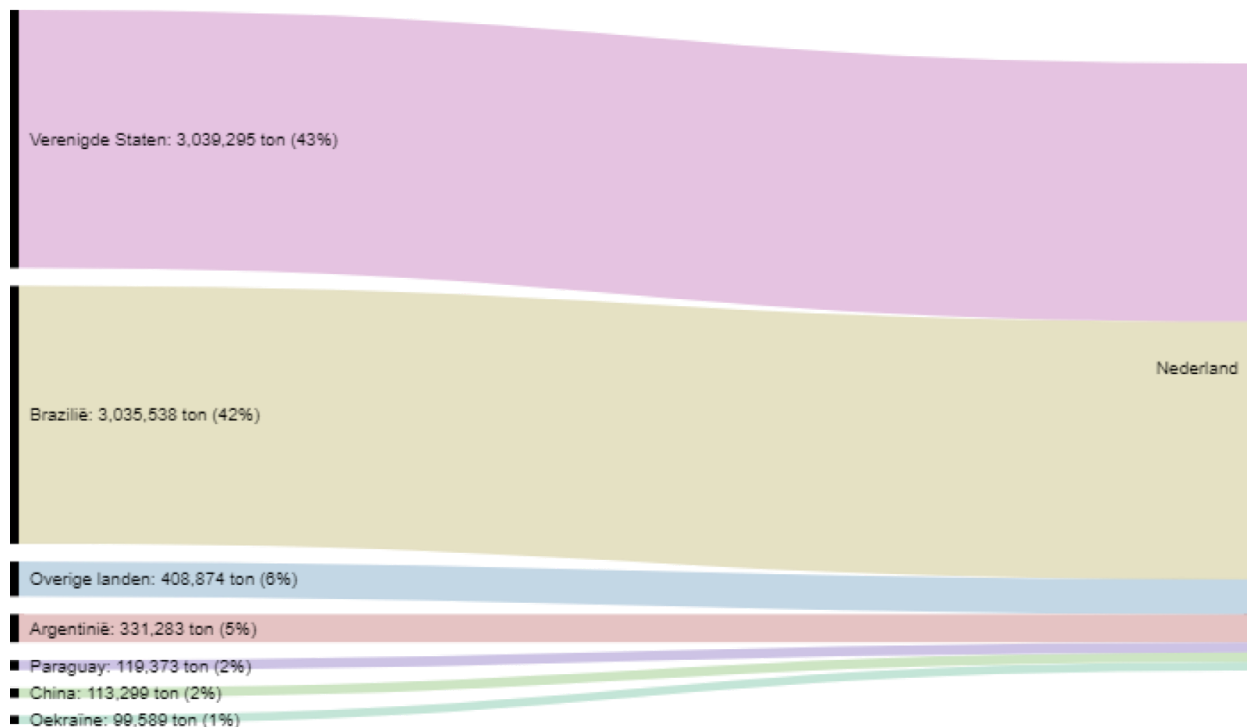
¹³ Trase, <https://resource.trade.earth/data?year=2014&importer=528&category=87&units=weight>;

Eurostat (n.d.), "International trade in goods – detailed data", online: ec.europa.eu/eurostat/data/database, bekeken in september 2019

¹⁴ Eurostat (n.d.), "International trade in goods – detailed data", online: ec.europa.eu/eurostat/data/database, bekeken in september 2019.

miljoen naar Duitsland.¹⁵ Belangrijke bedrijven die betrokken zijn bij de sojahandel tussen NL en Brazilië zijn ADM, Cargill, Bunge, Amaggi en Cefetra.

De volgende figuur geeft weer uit welke productielanden Nederland in 2018 soja importeerde.¹⁶

Soja voor de vee-industrie

In de afgelopen decennia is een enorme groei van soja-importen te zien. Het toegenomen gebruik van soja als veevoer heeft een **sterke link met de opmars van vee-industrie in de EU**. Die schaalvergroting en concentratie van meer dieren in minder bedrijven zien we ook in Nederland, waar bijvoorbeeld het gemiddeld aantal varkens per veebedrijf 2,997 bedraagt (in 2018) - dit is 13 keer meer dan in 1980.¹⁷

¹⁵ Eurostat (n.d.), "International trade in goods – detailed data", online: ec.europa.eu/eurostat/data/database, bekeken in september 2019.

¹⁶ Eén van de oorzaken van het grote aandeel van de VS in de export van soja naar Nederland, is de handelsoorlog tussen de Verenigde Staten en China. Doordat gedurende een deel van 2018 en 2019 soja uit de VS alleen nog tegen hoge invoertarieven naar China geëxporteerd kon worden, daalde de prijs van Amerikaanse soja. Daardoor kozen Europese importeurs vaker voor soja uit de VS in plaats van Zuid-Amerika. In het najaar van 2019 begint China de importtarieven voor Amerikaanse exporteurs op te heffen.

Eurostat (n.d.), "International trade in goods – detailed data", online: ec.europa.eu/eurostat/data/database, bekeken in september 2019.

¹⁷ CBS (2019, 13 september), "Statline: Landbouw; gewassen, dieren en grondgebruik naar hoofdbedrijfstype, regio", online: opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/80783ned/table?ts=1569247951509, bekeken in september 2019;

De Nederlandse vee-industrie is zeer afhankelijk geworden van soja voor veevoer. Soja is immers rijk aan eiwit, en wordt gebruikt als krachtvoer om koeien, varkens en kippen snel te laten groeien. Van alle in Nederland verwerkte sojavoer gaat ongeveer 43% naar vleeskippen en leghennen, 30% naar koeien en 27% naar varkens.¹⁸

Voor de productie van 1 kilo Nederlands varkensvlees is ongeveer 449 gram sojaschroot nodig (dat wat overblijft nadat er olie is uitgeperst), voor 1 kilo pluimveevlees ongeveer 633 gram, voor 1 kilo rundvlees ongeveer 495 gr, voor 1 kilo kaas ongeveer 245 gram, voor 1 liter melk 32 gram en voor 1 ei 28 gram.¹⁹

Oppervlakte Randstad nodig voor sojavoer

Alleen al voor de sojavraag voor veevoer in Nederland zelf, was in 2018 een areaal van 0,8 miljoen hectare nodig.²⁰ Ter vergelijking: Nederland heeft een oppervlakte van circa ruim 4 miljoen hectare. Het geschatte **landbouwareaal dat nodig was voor de in Nederland verwerkte soja is ongeveer een landbouwareaal zo groot als de Randstad (20% van Nederland) nodig.** Dit is gelijk aan bijna de helft van alle in Nederland in gebruik zijnde landbouwgrond.²¹

Om aan de totale Nederlandse soja-import van 2018 te voldoen, was 2,7 miljoen hectare nodig. Kortom: voor de productie van de soja die we importeren, is er dus een landbouwareaal nodig dat even groot is als tweederde (67%) van het totale Nederlandse grondoppervlakte.

Zelf massaal soja kweken?

Nu al staat ongeveer **70 procent van de landbouwgrond in de EU** (ofwel zo'n 1,2 miljoen km²) **ten dienste aan de veeteelt.**²² Regionaal sluiten van de kringloop van veevoer en mest biedt enorme kansen voor de duurzaming van de landbouw die nodig is in Europa. Maar als we alle soja willen vervangen, zou nog eens 110.000 km² (de

¹⁸ Berekeningen door Profundo, op basis van Eurostat (n.d.), "International trade in goods – detailed data", online: ec.europa.eu/eurostat/data/database, bekeken in september 2019; Hoste, R. (2016), *Soy Footprint of Animal Products in Europe – An Estimation*, Research commissioned by IDH, Wageningen, Netherlands: Wageningen University & Research

¹⁹ Berekeningen door Profundo, op basis van Eurostat-data en Hoste, R. (2016), *Soy Footprint of Animal Products in Europe – An Estimation*, Research commissioned by IDH, Wageningen, Netherlands: Wageningen University & Research; ISTA Mielke (2018, May), *Oil World Annual 2018*, Hamburg, Duitsland.

²⁰ Berekeningen door Profundo, op basis van sojabonen equivalent; Eurostat (n.d.), "International trade in goods – detailed data", online: ec.europa.eu/eurostat/data/database, bekeken in september 2019; ISTA Mielke (2018, May), *Oil World Annual 2018*, Hamburg, Duitsland.

²¹ CBS (2019, 6 september), "Statline: Regionale kerncijfers Nederland", online: opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/70072ned/table?ts=1569321051656, bekeken in september 2019;

Chorus, P. (2014, 1 september), "Stationsgebieden: wat de Randstad kan leren van Tokio", online: www.gebiedsontwikkeling.nu/artikelen/stationsgebieden-wat-de-randstad-kan-leren-van-tokio/, bekeken in september 2019.

²² Greenpeace France, "Hooked on Meat - How Europe's Soya Addiction is feeding the Climate emergency" 2019. Online: https://cdn.greenpeace.fr/site/uploads/2019/06/hooked_on_meat_EN_web.pdf

oppervlakte van Nederland, België en Denemarken bij elkaar) nodig zijn om de EU zelfvoorzienend te maken op het gebied van soja.²³

Klimaatimpact van onze veeteelt

Uit een eerdere analyse van de Europese Unie bleek dat soja (en dus veevoer) in de periode van 1990-2008 van alle import naar de EU de **grootste bijdrage leverde aan de wereldwijde ontbossing** en de daaraan gerelateerde uitstoot.²⁴

De veeteelt en teelt van gewassen als veevoer zijn mondiaal gezien goed voor ongeveer 60% van de totale (directe) uitstoot van broeikasgassen van de landbouw. In 2019 stelde het Planbureau voor de Leefomgeving dat in 2015 “*het grootste deel van de emissies door landbouw en landgebruik afkomstig [is] van de veehouderij: 11% van de nationale broeikasgasemissies (22,8 Mton equivalent)*”.²⁵ In deze cijfers zijn de emissies voor het produceren van veevoer niet meegenomen, zoals de uitstoot door ontbossing in bijvoorbeeld de Braziliaanse Cerrado.

Anders gezegd: de klimaatimpact van geïmporteerd veevoer (vooral soja) blijft in de officiële cijfers buiten beeld. Volgens deze officiële cijfers bedroeg in 2015 de uitstoot van broeikasgassen uit de Nederlandse landbouw en landgebruik ongeveer 17% van de totale Nederlandse emissies, en de directe uitstoot van de veeteelt 11%.²⁶

RTRS, Keurmerk voor Soja

Nederlandse producenten van vlees en zuivel kiezen er veelal voor om soja te betrekken die gecertificeerd is volgens de uitgangspunten van de Roundtable on Responsible Soy (RTRS). Dit certificeringsschema voor duurzame soja werd in 2006 opgericht met onder meer als doel ontbossing voor soja te stoppen. Nederland is de afgelopen jaren de belangrijkste afnemer van RTRS-soja geweest. In 2018 was Nederland goed voor 40,7% van de RTRS-soja-aankopen.²⁷ In andere landen neemt de

²³ De EU heeft in 2016 33,3 miljoen ton sojaproducten geïmporteerd (bron: FAOSTAT-website ‘Crops and livestock products’). De gemiddelde EU-opbrengst van sojaproductie in 2016 was 3 ton / ha (bron: Europese Commissie (2018g), tabblad MS_Oilseeds). Dit geeft een oppervlakte-eis van 110.000 km². Deze gemiddelde opbrengst komt overeen met de resultaten van proeven met sojateelt in Nederland: Boerderij, 7 februari 2018: ‘[Kansen en bedreigingen van sojateelt in Nederland](#)’

²⁴ Europese Commissie (2013) pp 23-24. “Embodied deforestation” verwijst naar ontbossing die verband houdt met de productie van goederen, goederen of diensten. Volgens het rapport heeft de EU tussen 1990 en 2008 gewas- en veeteeltproducten geïmporteerd die 90.000 km² ontbossing bevatten. Gewasproducten waren goed voor 74.000 km² (82%), met oliegewassen het grootste aandeel (52.000 km²). Sojabonen en sojaschroot waren op hun beurt goed voor 82% (42.600 km²), wat overeenkomt met 47% van de totale import van de EU met ontbossing.

²⁵ Eerdt, van M. En Westhoek, H. (2019, 4 maart), Broeikasgasemissies door landbouwproductie en voedselconsumptie, Planbureau voor de Leefomgeving, p. 3.

²⁶ Eerdt, van M. En Westhoek, H. (2019, 4 maart), Broeikasgasemissies door landbouwproductie en voedselconsumptie, Planbureau voor de Leefomgeving, p. 6.

²⁷ RTRS (2019), *Management Report 2018*, p. 15.

RTRS-soja geen grote vlucht.

Maar hoe duurzaam is RTRS soja nou eigenlijk? Greenpeace is kritisch over deze certificering onder meer om de volgende redenen:

1. RTRS is in 2006 gestart, maar blijft echt een Nederlandse aangelegenheid. Er bestaan ook andere certificeringsschema's die ontbossing aan zouden moeten pakken, maar zolang er soja op de markt blijft die niet aan deze voorwaarden voldoet blijft ontbossing gewoon doorgaan. Dat komt door een 'waterbedeffect', waarbij het landgebruik voor veevoerproductie de belangrijkste driver van ontbossing is.
2. Bovendien zijn bij de RTRS veel natuurgebieden onbeschermd. Bepaalde natuurgebieden zijn essentieel voor het behoud van biodiversiteit en stoppen van klimaatverandering maar vallen niet onder de gebieden waar geen uitbreiding van RTRS sojavelden mag plaatsvinden.
3. RTRS werkt met een *book and claim* -systeem. Afnemers van RTRS-soja kopen certificaten en kunnen vervolgens claimen bij te dragen aan verantwoorde sojateelt. Dat betekent dat er nog altijd soja van ontbossing geïmporteerd kan worden.
4. De RTRS betekent geen verbetering van het industriële landbouwsysteem. De criteria zijn niet ambitieus en ook nog eens erg vrijblijvend. Het gebruik van veel voor het milieu en de gezondheid gevaarlijke bestrijdingsmiddelen is bijvoorbeeld gewoon toegestaan. Ook het gebruik van gentechsoja, waardoor het spuiten met het omstreden onkruidgif glyfosaat steeds problematischer vormen aanneemt is niet verboden door RTRS.
5. Niet alle boerderijen die eigendom zijn van een RTRS-producent moeten tegelijkertijd worden gecertificeerd. De producenten moeten zich weliswaar verbinden aan "een plan voor continue verbetering" en aantonen dat er jaarlijks vooruitgang wordt geboekt op weg naar volledige certificering. Er is echter geen duidelijke sluitingsdatum.

Oplossingen tegen ontbossing door sojavoer

Fors minder (en betere) vleesproductie

In Brazilië gaan ieder jaar grote stukken natuur in vlammen op, mede veroorzaakt door de Europese honger naar soja voor veevoer, terwijl de recente IPCC-rapporten de noodzaak benadrukken om bossen en natuurgebieden te beschermen om de wereldwijde klimaatcrisis te beperken.²⁸

De enige oplossing om onze footprint in de wereld te verkleinen is om **veel minder vlees en zuivel te produceren in een dierhouderij die past binnen de ecologische grenzen**. Nederland heeft in 2018 met meer dan 114 miljoen dieren veruit de hoogste vee-concentratie van de EU. In ons land steken Noord-Brabant en Gelderland er bovendien met een hoge concentratie varkens en kippen.²⁹

Een drastische inkrimping van de veestapel is overigens niet alleen belangrijk om de vraag naar soja te verminderen. Nederland bevindt zich momenteel in een stikstofcrisis die letterlijk de Hollandse natuur verstikt. **Krimp van de veestapel is goed om onze voetafdruk te verkleinen én om de stikstofcrisis aan te pakken**. De vermindering van de import van veevoer uit het buitenland, verkleint de aanvoer van stikstof naar ons land.

Greenpeace pleit voor een koerswending naar een ecologisch landbouwmodel met minder dieren³⁰. Dat is beter voor natuur, klimaat en dieren. Daarbij is de nodige aandacht voor de penibele situatie waarin heel wat Nederlandse boeren zich bevinden. Veel boeren willen met meer respect voor de natuur produceren, maar zitten vast door investeringen en lage prijzen voor hun producten. Landbouwsubsidies, in het kader van het Europese landbouwbeleid (GLB), moeten worden ingezet om deze transitie te bevorderen.

Een bossenwet

Momenteel ligt in de EU een plan klaar om ontbossing - veroorzaakt door de Europese vraag naar grondstoffen als sojavoer, palmolie en cacao - een halt toe te roepen. Wetgeving wordt in dit actieplan genoemd als een mogelijkheid. Bedrijven blijken tot nu

²⁸ IPCC, Climate Change and Land ,2019

²⁹ CBS (2019, 13 september), "Landbouw; gewassen, dieren en grondgebruik naar regio", online: opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/80780ned/table?dl=1F512&ts=1569312981656, bekeken in september 2019; Eurostat (2019, januari), "Agri-environmental indicator - livestock patterns", online: ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Agri-environmental_indicator_-_livestock_patterns#Livestock_density_at_count_ry_level_in_2016, bekeken in september 2019.

³⁰ Lees meer over de achtergronden over de noodzaak van vermindering van vlees en zuivelproductie in het Greenpeace rapport '[Minder is meer](#)' en de wetenschappelijke analyse daarbij.

toe niet in staat te zijn om met vrijwillige maatregelen ervoor te zorgen dat ontbossing wordt gestopt, ondanks hun beloften en toezeggingen.³¹

Daarom dringt Greenpeace Nederland er bij minister Schouten op aan om zich in Europa hard te maken voor een globaal en ambitieus actieplan -**inclusief nieuwe wetten**, om de belangrijkste oorzaken van ontbossing en bosdegradatie effectief aan te pakken.

Om de afhankelijkheid van geïmporteerde soja te verminderen, moet de regering een ambitieus plan voor plantaardige eiwitten opstellen. Dit plan moet zich richten op groei van diverse eiwitrijke gewassen, zowel voor dierlijke als voor menselijke consumptie.

Contact

Persdienst Greenpeace Nederland, Margaux Tjoeng: +31 6 270 000 63

³¹ Greenpeace, "Countdown to Extinction", 2019 Online:
<https://www.greenpeace.org/international/publication/22247/countdown-extinction-report-deforestation-commodities-soya-palm-oil/>